כשאתה מגיע אצל' וחביתי לה'. קשה כיון שלא היה יכול לומר מי"א ג"כ סילק לו טורידו רבי לפני המיצה כשגזר תענית כלפי' בהסוכר את הפועלים (ב"מ דף פה:) ואם אין מורידין לא מתנגי מיפה ולא מתנגי בית שמן לפי שקורלין לתלפין עיינין ועיינין תלפין וי"ל דכשהיה מתמיין לקרות המי"ת קורא תחת שפיר ע"י טורח אבל לא היה בקל[א] ולפי שאמר ליה לגיסו שעל ידו [ב] (ע"ז): **אם** היה דש בעירו מותר. ופליגי בתמיין שבידו כלאמר בירושלמי בהסוס כהן הסוו ידיה עקיבי אתא לקמיה דרבי נפתלי אמר ליה כיון שאתה דש בעירך מותר:

סבנה ואין בה מצוה. פרי"ת בשעת הסכנה יכול להסתכן בהן[ג] ולא תגין עליו המצוה ולא יעשה לו נס כמו לאליעזר בעל הכנפים[ד] (שבת דף מט.):

בתפרן. כשהוא מופר בית מוצאי יום הכיפורים יותר מדאי ויתקלקל הכריכה[ה] ור"ת פירש לעיל שיהא התפר עשוי מרוצף יפה:

הבא נמי איכא נצוויי אביו ונצוויי רבו: פוחה פורס על שמע וכו': בעא מיניה עולא בר רב מאבי קטן פוחח מהו שיקרא בתורה אמר ליה ותיבעי לך ערום ערום מאי טעמא לא[ו] משום כבוד צבור הכא נמי משום כבוד צבור: סומא פורס על שמע וכו': תניא [ו]אמרו לו לרבי יהודה הרבה צפו לדרוש במרכבה ולא ראו אותה מימיהם ור' יהודה התם [ז]באבנתא דליבא תליא מילתא והא קא מיכוין וידע הכא משום הנאה הוא והא לית ליה הנאה ורבנן אית ליה הנאה כרבי יוסי דתניא א"ר יוסי כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה [ח]והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העור באפלה וכי מה אכפת ליה לעור בין אפילה לאורה עד שבא מעשה לידי פעם אחת הייתי מהלך באישון לילה ואפלה וראיתי סומא שהיה מהלך בדרך ואבוקה בידו אמרתי לו בני אבוקה זו למה לך אמר לי כל זמן שאבוקה בידי אדם רואין אותי ומצילין אותי מן הפחתין ומן הקוצין ומן הברקנין: **מתני'** [א]כהן שיש בידיו מומין לא ישא את כפיו ר' יהודה אומר [ב]אף מי שהיו ידיו צבועות [ג]סתם לא ישא את כפיו מפני שהעם מסתכלין בו: **גמ'** [ד]תנא מומין שאמרו בפניו ידיו ורגליו אמר ר' יהושע בן לוי ידיו בוהקניות לא ישא את כפיו תניא נמי הכי ידיו בוהקניות לא ישא את כפיו עקומות עקושות לא ישא את כפיו אמר רב אסי [ה]חיפני [ו](ובשיני) לא ישא את כפיו תניא נמי הכי [ז]אין מורידין לפני התיבה לא אנשי בית שאן ולא אנשי בית חיפה ולא אנשי טבעונין מפני [ח]שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין אמר ליה רבי חייא לר' שמעון בר רבי [ט]אלמלי אתה לוי פסול אתה מן הדוכן משום דעבי קלך אתא אמר ליה לאבוה אמר ליה זיל אימא ליה כשאתה מגיע אצל [י]וחביתי לה' לא נמצאת מחרף ומגדף אמר רב הונא ובלגן לא ישא את כפיו והא ההוא דהוה בשיבבותיה דרב הונא והוה פרים ידיה ההוא דש בעירו הוה תניא נמי הכי [יא]ובלגן לא ישא את כפיו ואם היה דש בעירו מותר א"ר יוחנן [יב]סומא באחת מעיניו לא ישא את כפיו והא ההוא דהוה בשיבבותיה דרבי יוחנן דהוה פרים ידיה ההוא דש בעירו הוה תניא נמי הכי סומא באחת מעיניו לא ישא את כפיו: ר"י אומר מי שהיו ידיו צבועות לא ישא את כפיו: תנא [יג]אם רוב אנשי העיר מלאכתן בכך מותר: **מתני'** האומר איני עובר לפני התיבה בצבועין אף בלבנים לא יעבור בסנדל איני עובר אף יחף לא יעבור [יד]העושה תפלתו עגולה סכנה ואין בה מצוה נתנה על מצחו או על פס ידו הרי זו דרך המינות [טו]ליציף זהב ונתנה על בית אונקלי שלו ה"ז דרך החיצונים: **גמ'** מ"ט חיישינן שמא מינות נזרקה בו: העושה תפלתו עגולה סכנה ואין בה מצוה: לימא תנינא להא דתנו רבנן [יג]תפלין מרובעות הלכה למשה מסיני ואמר רבא בתפרן ובאלכסונן אמר רב פפא מתניתין דעבידא כי אמגוזא: **מתני'** האומר

יברכון

דעתם חון מדעת תכמיס דעיין לך [ו]חותם (שם): **ליפן זהב.** נמי כתיב למען תהיה תורת ה' בפיך (שמות יג) שיהא הכל מצוי ושני מומין בתלכסון: **כי תמגוזא.** עגולות כתגוז תצל עגולה כציפה: ועבדא כפי דמי ולא תפייעא לצרייתא ממתניתין: מתני'

ז) מלשון דכיון מקמע דל"מ אמר כן לר"ש בר ר' דלמ כמו לפותח בגמ' לפניו ומולי דגי' תמרת היה לו ו"ש.

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פט"ו מהל' תפלה הלכה ב סמג עשין ג טוש"ע ס"ת סי' קמח סעיף ג:
מח ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
מט ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
ע ה מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ג:
עא ו מיי' פ"ח שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף ג:
עב ז ח מיי' פט"ו שם הלכה ב טוש"ע ס"ת סי' קמח סעיף ג:
עג ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
עד י מיי' פ"א שם הלכה ה טוש"ע ס"ת סי' נג סעיף יח:
עה כ מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה ג:
עו ל מיי' פ"א שם הלכה טו טוש"ע ס"ת סי' לב סעיף מה:
עז מ מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף לט:

מוסף תוס'

א. דכיון שהיה מתכוין בטוב ודאי יוודע בלא חירוף אבל במרובה לא. תוס' הרא"ש. ב. [א"ג] ה"מ היכא דאפשר באחר, הכא לא הוה אפשר באחר, ג"מ פו. תוד"ס מתמניטו. ג. דמסתכן בלא חנם ולא עלתה בידו מצוה. רמב"ם פ"ו מקפ"ט. ד. ואין ראוי להניחה ולסמוך אניסא משום דאין בה מצוה שאינה עשויה כהלכה למשה מסיני. סמנסיג הל' תפילין טוסח ג'. ה. פי' ישמר ויזהר בתפירתן שמא יכורך הערה ויפסיד אלכסונן כדי שיהא רבוען מכוון כדין אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא. סמנסיג הל' תפילין טוסח ג'. שזה סימן ריבוען יפה. ויעב"ץ.

רבינו חננאל

דאי לאו הכי אתו אביו או רבו לאינצויי. [**פיסקא**] קטן קורא בתורה ומתרגם. פוחח פורס על שמע שיקרא יוצר אור שתים לפניה ואחת לאחריה ומתרגם, אבל פוחח אינו קורא בתורה ואינו עובר לפני התיבה להתפלל ר"ח ברכות בציבור ואינו נושא את כפיו משום כבוד ציבור. פירוש פוחח, לבושי בגד קרוע ואין בבגדיו בתי ידים אלא ידיו כמו ערומות. כמה דתתרגמינן [כאשר הלך עבדי ישעיהו ערום ויחף] שלש שנים] כמה דמהלך עבדי ישעיהו פחח ויחף תלת שנין. **ירושלמי סוף** פורס על שמע ומתרגם. ת"ר יהודה אומר כל שלא ראה [מאורות] מימיו לא יפרוס את שמע. כלומר לא יברך ברוך אתה ה' יוצר המאורות, שלא נהנה ונמצא מרציא שם שמים לבטלה. תניא אמרו לו לר' יהודה והלא הרבה צפו במרכבה ולא ראו אותה מימיהם כך הסומא. ודחי התם במרכבה באובנתא דליבא [תליא] מלתא, שראייתו קלה [ל]א בעינן חולם חלום ואף על פי שהוא ער. הכא [לענין] ברכה בהנאה תליא מילתא והסומא אין לו הנאה בכך. ורבנן אית ליה לסומא [הנאה] באור וכדר' יוסי דאמר כל ימי הייתי מצטער על מה שכתוב כאשר ימשש העור באפלה, וכי מה אכפת לעור בין אפילה לאורה וכולי. והילכתא [כרבנן] סומא פורס על שמע. [כתן שיש ב]יד מומין לא [ישא וכו'. תנא ב]פניו ידיו ורגליו. בוהקניות לא ישא את כפיו. וכן אם היו עקומות או עקושות לא ישא את כפיו. חיפני ובישני לא ישא את כפיו. תניא נמי הכי אין מורידין לפני התיבה לא אנשי חיפה ולא אנשי בית שאן ולא אנשי טבעונין מפני שקורין לעינין אלפין [ולאלפין עינין]. אמר ליה ר' חייה לר' שמעון ברבי אלמלא לוי אתה פסול אתה מן הדוכן, מאי טעמא משום [דעבי] קלך. אתא אמר ליה לאבוה, אמר ליה זיל אימא ליה כשאתה מגיע אצל וחביתי לה' לא נמצאת מחרף ומגדף. ר' שמעון ברבי הוה קליה עבי ואמר לו ר' חייא שלא היה יכול לקרות ח"ת אלא היה קורא לחיתין [חיתין] ג)[ויהי"ן] לפיכך א'מר לו כשאתה מגיע לקרוא וחביתי לה' נמצא שונא ישראל מרציאן בלשון הכאה ונמצא מחרף ומגדף. תניא זבלגן לא ישא את כפיו ואם היה דש בעירו מותר. פי' דש בעירו, ידוע המפורסם. תניא סומא באחת מעיניו לא ישא את כפיו, ואם דש בעירו מותר. מה שהיו ידיו רוב אנשי אותה העיר מלאכתן בכך, מותר. **תוספתא** בית הכנסת שאין להן מי שיקרא אלא אחד, עומד וקורא ויושב ועומד וקורא ויושב ועומד ומקרא ז' פעמים. קטן מתרגם על ידי גדול, אבל אינו כבוד לגדול שיתרגם על ידי קטן, שנא' ואהרן אחיך יהיה נביאך. ראש הכנסת או חזן הכנסת לא יקרא עד שיאמרו לו הזקן בהם, שאין אדם מבזבז לו. חזן העומד לקרות, אחד עומד ומחזן לו עד שיקרא. כיצד זקנים יושבים, פניהם כלפי העם ואחוריהן כלפי הקדש. וכשמניחים התיבה פניה כלפי העם ואחוריה כלפי הקדש, וכשהכהנים נושאין [כפיהן] פניהן כלפי העם [ואחוריהן] כלפי הקדש, וחזן הכנסת וכל העם פניהם כלפי הקדש, שנא' ותקהל העדה אל פתח אהל מועד. אין פותחין פתח בית הכנסת אלא למזרח שכן ההיכל למזרח שנא' החזנים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה. **ירושלמי** תנני אחד] קורא בתורה ואחד מתרגם. ובבבא אחד קורא ואחד מתרגם, אחד קורא ושנים מתרגמ' וכולי' עד והתרגום מעכב. אמר ר' יוסי מן מה דאנן תניין רבנן נפקין לתנייתא וקרו ולא מתרגמי, הדא אמרה שאין התרגום מעכב. אמר ר' יונה אף על גב שאין התרגום מעכב טעה מחזירין אותו. [**מתני'**] האומר איני עובר לפני התיבה בצבועין, אף בלבנים לא יעבור. **בסנדל איני עובר, אף יחף לא יעבור.** מאי טעמא שיהיישין שמא נזרקה בו מינות. **העושה תפילתו עגולה.** פי' הערוך תפילין עגולין כאגוז. אלא כתני רבנן תפילין מרובעות הלכה למשה מסיני ואמר רבא בתופרן ובאלכסונן. [**סכנה** ואין בה מצוה]. פי' פעמים שנוטל על פניו ברחמים וחנון ואם הן תפילין בראשו עגולין ירצצו מוחו. וזו היא סכנה, ואין מצוותן אלא מרובעות. **נתנה** על מצחו או על **פס** ידו הרי זה דרך המינות. **ציפה זהב ונתנה** על בית יד של אונקלי, כי' אצילי ידיו, [נ"א: תחת אצילי ידיו], הרי זה דרך המינות. האומר

מסורת הש"ס

(תוספ' פ"ג,ג), ג) [פירוש בהסגת הלב ועי' תוס' ע"ז כח: ד"ה שוויירא דעיגא ולפנמת רש"י בחגיגה ל"ג] [ל"ג ועיין תוס' ע"ז כח: ד"ה שוויירא], ד) [ל"ל ועיין ביצה יט:], ה) [ל"ל ועיין ביצה יעב"ץ], ו) מגמות לט. [ע"ש שבת כח:], ז) [ועמ"ש תוס' בחגיגה טו]. ח) ד"ה בהסגים וכו' לפרש"י להכל והמליטו הסגים ע"ש הירושלמי משום היפה הדעת ע"ש], ט) [ציטוט זה שייך קודם ד"ה כוהקניות], י) [שייך לעיל מהסגה], כ) [בכרכות ו. ל: ושם], מ) [שבת יג], נ) [שבת יג], ס) בס"ת: כותבים תלמידי יהו הגולה], ע) [עי' רש"ז], ע) [עי' תוס' ב"מ שמיכלו בתוספ' תחבו].

תורה אור השלם

1. וְהָיִיתָ מְמַשֵּׁשׁ בַּצָּהֳרַיִם כַּאֲשֶׁר יְמַשֵּׁשׁ הַעִוֵּר בָּאֲפֵלָה וְלֹא תַצְלִיחַ אֶת דְּרָכֶיךָ וְהָיִיתָ אַךְ עָשׁוּק וְגָזוּל כָּל הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ: דברים כח כט

2. וְחָבִיתִי לִיְיָ הַמַּחְתִּיר פְּנֵי מִבֵּית יַעֲקֹב וְקִוֵּיתִי לוֹ: ישעיהו ח יז

גליון הש"ס

גמ' משום כבוד צבור. ועיל דף כג ע"ב יומא דף ע ע"ב ניעין דף ס ע"ב סוטה דף לט ע"ב: **שם** אלמלי. עי' לעיל דף כא ע"ב תוס' ד"ה אלמלא. **מתני' ציפו זהב.** מנחות דף מח ע"ב:

הגהות הב"ח

(ל) גמ' (תניא מומין שאמרו בפניו ידיו ורגליו) תוספ' פ"ג וע"ש הרא"ש והטור (ג) גרסי' הך ברייתא וכ"ה בתוספ' גרס לה ועי' בטור ס"ח סי' קכח: (ג) רש"י ד"ה דש בעירו וכו' לפון רגיל כמו: (ג) ד"ה בתפרן וכו' תלכסון כתלכסוא שתהא מרובע תלכסנ:

לעזי רש"י

לוגטי"ש [ע"ש]. מכוסה נמשים. קורי"ג. חריש.

מוסף רש"י

תפילין מרובעות. הכתיב בתורה. בתפילין יאמור אם ניתנו, שלא יתנו אם מיטוי יתר התפילין יהא מוסיף נזיקין (שם). **האומר.** נתפלגו אמוראים בדבר זה (ברכות לג:).

מתני' יברכוך טובים ס"ו דרך מיוט. שמיט כולן רשעים בשמו של מקום ומכמיס למדו (כריתות דף ו:) מחלבנה שריחה רע ומעלה הכתוב בין מממיי הקטורת שמכניס הכתוב בהכלאתן להיותן בגונות אחת: **על קן לפור יגיעו רחמיך.** (ד) כלשון הזה רחמיך מגיעין על קן לפור כך חוס ורחם עלינו: **ועל טוב יזכר שמך.** על טובותיך נודה לך ולו שאמר שני פעמים מודים בכתוב מכאן כותב ומשתקין לותו ובגמרא מפרש לה: **ממכנה בערכיות.** בגמרא מפרש שדורש פרשת ערכיות בכיוצי ואומר לא ערוה ממש דיבר הכתוב אלא כינה הכתוב בלשון וקלון לותה ערוה המגלה קלון מביו וקלון שמו ברבים. כיוצי הוא לשון היפך שמספר ביקורו בשבת או בגנאי ובכרכה יש בלשון מכמיס שבספרי אפסקה לי בשעים שים (במדבר יח) ואל תרשה בערעי (שם) בערעת היה לו לומר אלא שכינה הכתוב ביוצא בדבר שהוא מבזה ומקלה: **ומיודעיו.** אלו כתובה בתבניות שור שוכל להעביר בשיניו שהוא כבודו ומוליד בן לע"ז: **משמקין אותו בגויפה.** שעוקר הכתוב ממשמעו שהוא עבודת חוק לממוליים עבד (מהלים קו) כבודי היה לו לומר אלא שכינה הכתוב: **הקומר ומזרעך לא יסמן להעביר למולך.** לא תבא על זרעך לעבוד לע"ז: **משמקין אותו בגויפה.** שעוקר הכתוב ממשמעו שהוא עבודת חוק לממוליים להעביר בניהן לאש ונותן כרת לבא על הכותים ומחייב חטאת על השוגג ומיתת ב"ד על המזיד בהמרלה: **גמ' כשפי רשעים.** ומקבל ומולה לוחה אחר לוחה: **על הרעה.** ברוך היין האמת: **על העוכה.** ברוך הכוזב והמעיד: **מעיל קנאה.** לומר על העופות הם ועל הבהמות ואיות אינו אם: **ואינן אלא גזירת מלך.** להטיל עליהן עול לשודיע שאמהנו עבדיו ושומרי מלוותיו: **דכתיבי משה נפשוכם.** הלל הגדול הגבור והעוכל לאבד לא יבא פניס (דברים י): **אלא בנפש שנגזלה.** בספר עזרא (נחמיה ט) ועשה אלהינו הלל הגדול הגבור והנורא שומר הברית והחסד: **חוץ מירקא שמים.** לותה מקורה בידי אדם שיהא הוא עלמו מכין לבו לכך תע"ג שהיכולת בידו להכין לבבנו אלו דכתיב הבא כמומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל (ירמיה יח) ואומר והסירותי את לב האבן מבשרכם (יחזקאל לו): **אמר מלמא מלמא ופני לה.** כל תיבה אומר ושונה אין כאן משמעות שתי רשויות אלא מגונה ואכל הוא: **הכרוכות לפני שמיא.** וכי כשנהג אדם בהקב"ה לבבר לפניו אלא בשתכוין ותחר ואמלה לו בכוללו אלא כיון בהשתונה: **מרוממת.** מרטי"ל בלע"ז. ותסב את המקבת ממרגמין מרוממת (שופטים ז): **פני רב יוסף.** לפרושי מכנה למתני' כדמתרגם ערות אשת איש ועבירות שבין אדם לחבירו ולא בעבירות שבין אדם למקום: **אמר מתני' בישראל הכא בעכו"ם.** לפרש מתני' בישראל הכא על הכותים הכתוב מדבר: **מתני' מעשה ראובן.** ויעכב את בלהה פילגש יעקב (בראשית לה): **נקרא.** בשם הכתוב: **ונקרא מתרגם.** מיישיון לגומו: **מעשה עגל הראשון.** כל פרשת העגל עד א] ותעליכו עלת (שמות לב). ומה שאחר אהרן הוא אומר: **ומעשה עגל האחרון.** כל פרשת העגל הזה (ה) ולא יתגרם בן יטעו עמי אתרך ויאמרו ממנ היה בו שיגא מעליו אבל המקרא אין מניחין: **הודע את מועדותיה.** פרשה היא בישמקלא: **גמ' ויש לא נקרין ולא מתרגמין.** מפרש בסיפא מעשה דוד ותמנון לא נקרין בהפטרה: **מעשה בראשים כו'.** ולמרינן במסכת תגיגה (דף יג:) המסתכל באדרעה דברים לאחר לו כאילו לא נח לעולם. והתם (ו) מפרש טעמא אין לזונו של מלך שיכיבו שמו על אחפה כו': קמ"ל האם משאר כל בריותיה. הנה מטיל קנאה במעשה בראשית, כלומר אילו חביבין יותר ושאר שנואין. ויש אומרים מפני שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים על אילו בלבד ואין אינן אלא גזירה. החוא דנחית לקמיה דר' חנינה ואמר האל הגדול הגבור והנורא והאדיר והחזק והוודאר. אמר ליה אמריתינהו לכלהו שבחי דהקב"ה, אנן הני תלת האל הגדול הגבור והנורא אי לאו דכתבינהו משה באורייתא ותקנינהו אנשי כנסת הגדולה לא הוינן אמינא להו, שאין קץ לשבחו וכל המוסיף גורע, וכולי. אמר ר' חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך וגומ', וכי שואל אדם דבר שאינו ברשותו אלא מיכן ראיה שיראת שמים בידו של אדם היא. אמר ר' זירא האומר שמע שמע כאומר מודים מודים. ומתבינן עליה והתניא הקורא את שמע וכופלה הרי זה משגה, ולגבי מודים מודים משתקין אותו. ופרקינן לא קשיא בורייתא דקרי פסוקא פסוקא ותנייה, אבל אי קארי מילה ומילה ותניה משתקין אותה. פי' ארזפתא דנפחי. קורנס של נפחים. המכנה בערכיות ג) כלומר הקורא הפסוק ערות אביו ואמו לא יגלה, ואינו קורא ערות אביך ערות אמך כדכתי' קרא וכן כל העריות, משתקין אותו ואומרים לו קרא הפסוק כמו שכתוב וכי אתה מברר מילין מה שלא בירר משה רבינו ברוח הקודש. **מתני'** מעשה ראובן נקרא ולא מיתרגם וכולי. [ת"ר] מעשה בראשית נקרא ומיתרגם, פשיטא, [מהו] דתימא דניחוש לתרגומיה דילמא אתי לשיולויה מה למעלה מה למטה

ג) כלומר שקולין הפסוק ערות אשת איש וערות אמך ערות אביך וערות אמך כדכתי' קרא וכן כל העריות וכו' ומפרש כפי' הכתב"ס בפירוש המשניות וכן משמע קצת גם בערוך ערך קן.

יברכוך טובים. פי' שמוציא את הפוסעים מן הכלל[א] לי נמי משום דממזי כשאי רשויות כלומר שלשים טוניס[ב]: **מפני שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים והן אינם אלא גזירות.** [ג] ק' להכי"ר מלחמן על מה [ד] שיסד הקליר בקדושת' שאתו מומרים ביום ג' של פסח לדקו אותו ואת בנו [ה] לפ שמאטו ביום אחד מפני שמשמע אכי"ל שהקב"ה חס על אותו ואת בנו והוא אינו אלא גזירה:

הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. (כתובות דף ל. ופס) אמרינן הכל בידי שמים חוץ מלנים ופחים ועלפה דהכל מיילי בגולות האלהים[ג] אם יהיה מכה או טפש עני או עשיר גבור או אלם [ו] להכל נגזר עליו חוץ מן היראה כלומר אל יתהלל אדם בעתידות לבא אלא בדברים שבין אדם לחבירו שאם יבא לידי עבירה ע"י אחרים אינו נענש עליה אלא אם כן עבר בעלמו כגון שאמרו לו עבוד עבירה זו ואם לאו הורגין אותך ועבור אל יעבור אלא יהרג ואל יעבור ואם עבר ועבר אין נענש עליה שהרי אנוס הוא:

תורה אור השלם

1. וּמִזַּרְעֲךָ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ וְלֹא תְחַלֵּל אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ:
ויקרא יח כא
2. וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ וְלַעֲבֹד אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ:
דברים י יב
3. בֵּן אָדָם הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלַם אֶת תּוֹעֲבֹתֶיהָ:
יחזקאל טז ב

לעזי רש"י

מרטי"ל. פטוש.

מוסף תום'

א. דמשמע המוכים יברכוך ולא הרעים. ממחם. יברכוך טובים הצדיקים אבל הרשעים לא תכנס תפלתם לפניך, והוא אינו מאמין שהקב"ה חפץ בהשחבתן של רשעים. מהרי"ב. ב. דמשמע שסובר ששני רשויות יש אחד טוב ואחד רע. אבל מועד שבר התפילה דרך ג'. ג. בדברים שנגזרין על הולד כשהוא במעי אמו כדאמרינן התם טפה זו מה תהא עליה. תוס' הל"ש מתוכות ל. ד. כגון חלאים ופורענויות, דהכל נגזר עליו ואינו יכול ליזהר כדאמר בחולין (ז:) אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה. מלם טז: תוד"ה הכל. ה. שיכול לשמור עצמו. שם. ו. דבדרך אין אדם יכול ליזהר מן החחם. מתוכות ל. תוד"ה הכל. ז. והא דאמרינן (שבת לב.) לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה אלמא יכול לשמור עצמו מן הפורענות וכן קיר נטוי דאסור לעבור תחתיו, התם מן השמיעה יכול לשמור עצמו דהא ודאי שבידו להמית עצמו אבל בשמביאין עליו מן השמים באונס אי אפשר לו לשמור אבל ציינים פחים לעולם אל יבואו עליו באונס אם רוצה ליזהר. שם. ח. וכן אנו עושין. רשב"ם.

רבינו חננאל

יברכוך טובים. משום דמיחזי כשתי רשויות, וכן האומר מודים [מודים], וכתי' כי יסכר פי דוברי שקר. על טוב יזכר שמך, הא של רע לא, והא תנן חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה. על קן ציפור רחמיך, כלומר חס הקב"ה וכחב לא תקח

הגהות הגר"א

[א] גמ' ויש לא נקרין ולא מתרגמין. מת"מ:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה מעשה מתי וכו' עד ותשליכו. מלת ותשליכו נמחק וכ"ה ביכ"ר:

מוסף רש"י

על קן צפור יגיעו רחמיך. תנחים שהיו מרחים עלמם כמתכוים להעמיד בלשון מתנוים ומומרים רמוז ומנון מהם ועל קן ציפור יגיעו רחמיך שלמהרם בשלה אם הבא, או עושה לו מחר שלא יבא. מהרי"ב. שאומר על טוב שהוא עושה לו יזכר שמך, או שאומר מודים מודים, משתקין אותו (ברכות יג:). בריותיו (שם). מדותיו. מנוגיו, והוא לא נרחמים עשה אלא להטיל על ישראל מקו גזוחיו להודיע שהם עבדיו ושומרי מלוחיו ואם בנדרים ומזרות אלו בדברים שיש בשון ולעבו"ם להשביר עליהם ואומר מה זורך שם (שם). להחדודי לאביי. שיחיב לו מה שהשיב (שם). דכתבינהו משה. הלל הגדול הגבור והנורא אבל אי לאו דכתבינהו אנשי כנסת הגדולה לא הוינן אמינא להו, שאין קץ לשבחו וכל המוסיף גורע (שם). מבלא מילתא דלא כתבו בידי אדם ואומר ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך (שם). מבלא מילתא דלא כתבו בידי אדם ואומר ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך, ואומר כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (שם). **מחינא ליה.** כלומר מלמדני אותו ומכין אותו אם יגיע בכך (שם). **בארזפתא.** קורנס, ותסב את המקבת ביד (שופטים ז) מרגמין מרזפתא (ברכות שם).

מה לפנים מה לאחור. פי' מה קסוף גבולי העולם למזרח ולמערב[א] לי נמי מה היה קודם שנת ימי בראשית ומה יהיה מאחריתו של העולם.[ב] **מעשה** של עגל השני נקרא ולא מתרגם. פירש רש"י שלא יתמרו ממנו היה בו מדקמחר להרן ויגל העגל הזה וקבה להם בירושלמי פליגי אמוראי ואיכא מאן דאמר מן ויאמר עד שמשה נקמיבס [ג] (היה) מעשה עגל השני ושיהו סיפיה דקרא דויגל משה ולפרש"י לא היה לו לומר שלא עד תחלת הפסוק לכן נראה כדמפרש בירושלמי דהטעם הוי לפי שאין דומה גנבתי של יחיד ביחיד או של צבור בצבור לגנבתי של יחיד בצבור ומשום כבודו של מהרן לא רצו למרגם:

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

בני העיר[ד] הואיל והעם מתפללין בו **בתעניות ובמעמדות.** לא גרס במעמדות שהרי גבי מעמדות לא מצינו רמוז שלא נבנית הכנסת אלא שהוכן כתמיד כפי כתרת לתענית (לף טו.).[ב]: כיון

ומה לפנים ומה לאחור קמ"ל מעשה לוט ושתי בנותיו נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא ניחוש לכבודו דאברהם קמ"ל מעשה תמר ויהודה נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא ליחוש לכבודו דיהודה קמ"ל שבחיה הוא דאודי מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא ליחוש לכבודן של ישראל קמ"ל כל שכן דניחא להו דהויא להו כפרה קללות וברכות נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש [ה] (ו) דלמא דעתייהו דצבורא קמ"ל אזהרות ועונשין נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש דלמא אתו למעבד מיראה קמ"ל מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם [מעשה אבשלום נקרא ומתרגם] פשיטא מהו דתימא ליחוש ליקריה דדוד קמ"ל מעשה פילגש בגבעה נקרא ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש דלמא אתו לאפוקי מדרבי אליעזר דתניא [ז] מעשה באדם אחד שהיה קורא למעלה מרבי אליעזר הודע את ירושלים את תועבותיה אמר לו עד שאתה בודק בתועבות ירושלים צא ובדוק בתועבות אמך בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול: ואלו נקרין ולא מתרגמין (רעבד"ן סימן) מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם ומעשה ברבי חנינא בן גמליאל שהלך לכבול והיה קורא חזן הכנסת ויהי בשכן ישראל ואמר לו למתורגמן [ח] (הפסק) אל תתרגם אלא אחרון ושיבחוהו חכמים מעשה עגל השני נקרא ולא מתרגם איזה מעשה עגל השני מן [ט] ויאמר משה עד [י] וירא משה תניא ר"ש בן אלעזר אומר לעולם יהא אדם זהיר בתשובותיו שמתוך תשובה שהשיבו אהרן למשה פקרו המערערים שנאמר [יא] ואשליכהו באש ויצא העגל הזה: ברכת כהנים נקרין ולא מתרגמין מ"ט משום דכתיב [יב] ישא: א] מעשה דוד ואמנון [א] לא נקרין ולא מתרגמין והא אמרת מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם לא קשיא [יג] הא דכתיב [יד] אמנון בן דוד הא דכתיב אמנון סתמא ת"ר [טו] כל המקראות הכתובין בתורה לגנאי קורין אותן לשבח כגון [טז] ישגלנה ישכבנה [יז] בעפולים בטחורים [יח] חריונים דביונים [יט] לאכול את חוריהם ולשתות את מימיהן [כ] שיניהם לאכול את צואתם ולשתות את מימי רגליהם [כא] למחראות למוצאות ר' יהושע בן קרחה אומר למחראות בשמן מפני שהוא גנאי לעבודת כוכבים [כב] אמר רב נחמן כל לישנותא אסירא [כג] בר מליצנותא דעבודת כוכבים דשריא דכתיב [כד] ערע בל קרם נבו וכתיב [כה] קרסו כרעו יחדיו לא יכלו מלט משא וגו' ר' ינאי אמר מהכא [כו] לעגלות בית און יגורו שכן שומרון כי אבל עליו עמו וכמריו עליו יגילו על כבודו כי גלה ממנו אל תקרי כבודו אלא כבידו אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא שרי ליה לבר ישראל למימר ליה לעובד כוכבים שקליה לעבודת כוכבים ואנחיה בשין תיו שלו אמר רב אשי האי מאן דסנאי שומעניה שרי ליה לבוייה בגימ"ל ושי"ן האי מאן דשפיר שומעניה שרי לשבוחיה ומאן דשבחיה [כז] ינוחו לו ברכות על ראשו:

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

בני העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמיו בית הכנסת [ג] בית הכנסת לוקחין תיבה תיבה לוקחין מטפחות מטפחות יקחו

מתחיל ואחד גומר אלא המתחיל הוא נוטר את כולן. והזהרות ועונשין נקראין ומתרגמין. מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם, והני מילי דכתיב ביה אמנון סתמא אבל כל היכא דכתיב אמנון בן דוד נקרא ולא מיתרגם. מעשה אבשלום בפילגשי אביו נקרא ומיתרגם. מעשה פילגש בגבעה נקרא ומתרגם. וכל הני כולהו אמרינן עלויהי פשיטא כולי. הודע את ירושלים נקרא ומתרגם, ומעשה באחד שקראו ואמר לו ר' אליעזר צא ובדוק בתועבות אמך. והמרכבה קורין אותה לרבים. מעשה דאבנון נקרא ולא מיתרגם ומעשה בר' חנניה בן גמליאל שהלך לכבול ועמד וקרא ולקח ראובן וגומר' ואמר למתורגמן אל תתרגם אלא מן ויהי בני יעקב ושבחוהו חכמים. מעשה העגל השני נקרא ולא מיתרגם, מן ויאמר משה [א] (ל)אהרן עד וירא משה את העם. ועוד כתוב נקרא ולא מיתרגם, ויגף ה' את העם על אשר עשו וגו'. תניא לעולם יהא אדם זהיר בתשובותיו, שמתוך תשובה שהשיב אהרן למשה פקרו המינים, שנאמר ואשליכהו באש ויצא העגל הזה. **ברכת כהנים** נקרא ולא מיתרגם. מאי טעמא, משום ישא ה' פניו אליך. ירושלמי לא נקראין, ר' בא בעא מר' יוסי מאי טעמא, אמר ליה כה תברכו, לברכה ניתנה ולא לקריאה. **תוספתא** מעשה דוד בבת שבע לא ניקרין ולא מיתרגמין והסופר מלמד כדרכו. **תנו רבנן** כל המקראות שכתובים לגניי כגון שלמגלת, קורין אותה ישכבנה. וכגון בעפלים, קורין אותם בטחורים. חריונים, קורין אותם הדביונים. וחזיריהם, קורין אותם צואתם. ולמחראות, קורין אותן למוצאות. אלו בלשון הקודש הן גניי גדול בלשון הזה, לפיכך משנין אותם שלא להוציא אדם דבר מגונה מפיו. **אמר רב** נחמן לא ליצנותא אסורה בר מליצנותא דעבודה זרה, [כ]דכתיב כרע בל קרס נבו, וכתיב קרסו כרעו יחדיו וגומ'. ר' ינאי אמר מהכא שנ' על בבודו כי גלה ממנו, כלומר עמו של עגל מתאבלין והכומרים שהיו עליו מגילין עכשיו מתעצבין, על כבודו כי גלה, כלומר לקה בכבידו וחלה ונגלה הכבד שלו, ניטל כולו, בדרך ליצנות כיון שאינו יכול להועיל ניטל כבידו. **שרי** למימר לגוי שקליה לעבודה זרה ואנחיה בשת שלך. [פי' שת ותחת], כדכתיב וחשופי שת ערות מצרים ופירושו מקום השתנת מי רגלים, ותחתת מקום הנואה. **ואמר רב** אשי מאן דסני שומעניה, כגון השותה בארבעה מיני זמר וכיוצא בו, כמו שמצינו באלישע אחר שהוצרכו אלו הדברים לתרבות רעה, ומפורש בחגיגה, וכל שכן בדבר שהוא יתר מזו. **שרי** לבזוייה בשי"ן וגימ"ל. כלומר מי שמשמעו רע, מותר לבזותו בו זונה דעיירא וגיירתי, ונגלו שוליו ונחמטו עקביו. (פיפר') [נפ"א] בן שפחה בן גוי. כדגרסינן בסנהדרין כמן קרנא לרשיעא בר צדיקא, רשיעא בר רשיעא כי האי תנא כו'. **[תוספתא]** ר' יהושע בן קרחה אומר ולישנם למחראות קורין אותו בכינוי מפני שגניי לעבודה זרה הוא. הכתוב ליחיד אין מכנין אותו לרבים, כתוב לרבים אין מכנין אותו ליחיד. ר' יהודה אומר המתרגם פסוק בצורתו הרי זה בראי והמוסיף עליו וגולתי התרגום שלנו הרי זה מגדף. תורגמן העומד לפני חכם אינו רשאי לא להוסיף ולא לפחות ולא לשנות אלא אם כן הוא אביו או רבו. **ירושלמי** תפלין ומזוזה מי קודם, שמואל אמר מזוזה קודמת שנת נוהגת בשבתות וביומים טובים מה שאין כן בתפילין. רב חנינא אמר תפילין קודמין שנוהגין במפרשי ימים והולכי מדברות מה שאין כן במזוזה. מתניתין מסייעא לשמואל תפילה שבלת עושין אותה מזוזה שבלת אין עושין אותה תפילה, למה שמעלין בקדש ולא מורידין. **הדרן עלך הקורא**

ג) פי' תוס' קדושין דף מ"ט ד"ה המתרגם מש"כ כאן רבינו ז"ל וע"ש בעיון ערך מרגם.

פה א מיי' פי"ג מהל' תפלה הל' יב טור ש"ע ס"ה סימן קנג סעיף ב:

פו ב טוש"ע ס"ד סימן קמו סעיף ה:

א ג מיי' פי"ל מהל' תפלה הל' יד טור ש"ע ס"ה סימן קנג סעיף ב:

גליון הש"ס

גמ' דלמא פ"ינא. עיין בהמ"ס ויגף (פ' מ"ו פסוק י) [פ' מ"ס פסוק כו]:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מעשה דוד ואמנון (לף) תוי"ט (וכנירסת שלנו בתמני' ועי' תוי"ט):

מוסף רש"י

ישגלנה. לשון שגל, פלגש, וכתוב סיומו לשמח ישכבנה, ותיקון סופרים הוא זה (דברים כח ל). **קרם.** נתמר, כלומר כרע על נכריו ונתמר, דהייט לינעוף דעלמתמני ביה קרע, לא יוכלו מלט משא. הלעי שנתקמיבס לף יוכל לסבול ונתמר (סנהדרין סג:). **שיגלנה בנות און.** על עגלים שבנות שם יגורו שכן שומרון. ידקנו שוכי שומרון, כי אבל עליו עמו. שיעלם מעמיי ולך לו, וכמריו. שהיו מעסקין עמו, עליו יגילו. שעמחים על כיוד משם שנלה מהם. אלא כבידו. משל עבמוחו וריעי שנהנו ופע"ג שלפי בעלי חיים עיטו ופין לשון רעי, משמעי כמו קרע לשון נגלי (סנהדרין סג:).

הדרן עלך הקורא עומד

תורה אור השלם

1. בֶּן אָדָם הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלִַם אֶת תּוֹעֲבֹתֶיהָ:
יחזקאל טז ב

2. וַיְהִי בְּשָׁכֵן יִשְׂרָאֵל בָּאָרֶץ הַהִוא וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה פִּילֶגֶשׁ אָבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר:
בראשית לה כב

3. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן מֶה עָשָׂה לְךָ הָעָם הַזֶּה כִּי הֵבֵאתָ עָלָיו חֲטָאָה גְדֹלָה:
שמות לב כא

4. וָאֹרֶא מֹשֶׁה אֶת הָעָם כִּי פָרֻעָ הוּא כִּי פֵרָעֹה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקָמֵיהֶם:
שמות לב כה

5. וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זָהָב הִתְפָּרָקוּ וַיִּתְּנוּ לִי וְאַשְׁלְכֵהוּ בָּאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה:
שמות לב כד

6. יִשָּׂא יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:
במדבר ו כו

7. וַיְהִי אַחֲרֵי כֵן וְלְאַבְשָׁלוֹם בֶּן דָּוִד אָחוֹת יָפָה וּשְׁמָהּ תָּמָר וַיֶּאֱהָבֶהָ אַמְנוֹן בֶּן דָּוִד:
שמואל ב יג א

8. אִשָּׁה תְאָרֵשׂ וְאִישׁ אַחֵר יִשְׁכָּבֶנָּה בַּיִת תִּבְנֶה וְלֹא תֵשֵׁב בּוֹ כֶּרֶם תִּטַּע וְלֹא

9. יַכֶּבֶּה יֵיִן בְּשׁוּחִין מְצָרִים וּבְטַרְזִים וּבְגֶרֶב וּבְחֶרֶס אֲשֶׁר לֹא תוּכַל לְהֻרָפֵא: דברים כח כז 10. וְהָיָה
רָעָב גָּדוֹל בְּשֻׁמְרוֹן וְחָנֵה צָרִים עָלֶיהָ עַד הֱיוֹת רֹאשׁ חֲמוֹר בְּשִׁמֹנִים כֶּסֶף וְרֹבַע הַקֵּב דְּבֵיוֹנִים בַּחֲמִשָּׁה כֶסֶף: מלכים ב ו כה
11. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם רִבְשָׁקֵה הַעַל אֲדֹנֶיךָ וְאִלְּיךָ שִׁלְּחָנִי אֲדֹנֶי לְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֲלֹא עַל הָאֲנָשִׁים הַיֹּשְׁבִים עַל
הַחוֹמָה לֶאֱכֹל אֶת צוֹאָתָם וְלִשְׁתּוֹת אֶת מֵימֵי רַגְלֵיהֶם עִמָּכֶם: מלכים ב יח כז 12. וַיִּתְּצוּ אֵת מִצְּבַת הַבַּעַל וַיִּתְּצוּ אֶת בֵּית
הַבַּעַל וַיָּשִׂמוּהוּ לְמֹצָאוֹת עַד הַיּוֹם: מלכים ב י כז 13. קָרַע בַּל קֹרַס נְבוֹ הָיוּ עֲצֻבֵּיהֶם לַחַיָּה וְלַבְּהֵמָה נְשָׂאתֵיכֶם עֲמוּסוֹת
מַשָּׂא לַעֲיֵפָה: ישעיהו מו א 14. קָרַס כָּרְעוּ יַחְדָּו לֹא יָכְלוּ מָלֵט מַשָּׂא וְנַפְשָׁם בַּשֶּׁבִי הָלָכָה: ישעיהו מו ב 15. לָעֲגָלוֹת
בֵּית אָוֶן יָגוּרוּ שֹׁכֵן שֹׁמְרוֹן כִּי אָבַל עָלָיו עַמּוֹ וְכֹמְרָיו עָלָיו יָגִילוּ עַל כְּבוֹדוֹ כִּי גָלָה מִמֶּנּוּ: הושע י ה

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

(א) יקחו ספרים ספרים לוקחין תורה אבל אם מכרו תורה לא יקחו ספרים ספרים לא יקחו מטפחות מטפחות לא יקחו תיבה תיבה לא יקחו בית הכנסת בית הכנסת לא יקחו את הרחוב וכן במותריהן: **גמ'** בני העיר שמכרו רחובה של עיר אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן זו דברי ר' מנחם בר יוסי סתומתאה אבל חכ"א [א]הרחוב אין בו משום קדושה ור' מנחם בר יוסי מאי טעמיה הואיל והעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות ורבנן ההוא אקראי בעלמא: בית הכנסת לוקחין תיבה: אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן [ב]לא שנו אלא בית הכנסת של כפרים אבל בית הכנסת של כרכין כיון דמעלמא אתו ליה לא מצו מזבני ליה דהוה ליה דרבים אמר רב אשי [ג]האי בי כנישתא דמתא מחסיא אף על גב דמעלמא אתו לה כיון דאדעתא דידי קאתו אי בעינא מזבנינא לה מיתיבי (א)א"ר יהודה מעשה בבית הכנסת של טורסיים שהיה בירושלים שמכרוה לרבי אליעזר ועשה בה כל צרכיו והא התם דכרכים הוה ההיא בי כנישתא זוטי הוה ואינהו עבדוה מיתיבי [1]בבית ארץ אחוזתכם [ד]אחוזתכם מיטמא בנגעים ואין ירושלים מיטמא בנגעים אמר רבי יהודה אני לא שמעתי אלא מקום מקדש בלבד הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מיטמאין אמאי הא דכרכין הוו אימא א"ר יהודה אני לא שמעתי אלא מקום מקודש בלבד במאי קמיפלגי ת"ק סבר [ה]לא נתחלקה ירושלים לשבטים ורבי יהודה סבר נתחלקה ירושלים לשבטים ובפלוגתא דהני תנאי דתניא [ו]מה היה בחלקו של יהודה הר הבית הלשכות והעזרות ומה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל ובית קדשי הקדשים ורצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה ונכנסת בחלקו של בנימין ובה מזבח בנוי והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לבולעה שנאמר [2]חופף עליו כל היום (ב)לפיכך זכה בנימין ונעשה אושפיזכן לשכינה [ז]והאי תנא סבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים דתניא [ח]אין משכירים בתים בירושלים מפני שאינן שלהן ר"א (ג)(בר צדוק) אומר אף לא מטות לפיכך עורות קדשים בעלי אושפיזין נוטלין אותן בזרוע אמר אביי ש"מ אורח ארעא למישבק אינש גולפא ומשכא באושפיזיה אמר רבא [ט]לא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו למישתא

לוקחין ספרים. נביאים וכתובים: **אבל מכרו תורה כו'.** שמעלין בקדש ולא מורידין. תוספתא (ט) מעלין בקדש דכתיב ויקם משה את המשכן (שמות מ) בצלאל עשה ומשה שהיה גדול ממנו הקימו ולא מורידים דכתיב את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים צפוי למזבח כי הקריבום לפני ה' ויקדשו וגו' (במדבר יז) כיון שהוקדשו הוקדשו (י) עד כאן: **וכן במותריהן.** מכרו ספרים ולקחו ממקצת הדמים תורה לא יקחו מן המותר דבר שקדושתו פחותה: **גמ' זו דברי ר' מנחם כו'.** בהדיא אמרינן בתוספתא דמגילה (פ"ב) דהוא אמרה: **הואיל והעם מתפללים בו בתעניות ובמעמדות.** כדתנן במסכת תעניות (דף טו.) עברו אלו ולא נענו מוציאין את התיבה לרחובה של עיר. תוספת' (ט) ובמעמדות (ב) תנן (כ) מתכנסין בעריהן וקורין במעשה בראשית ותניא בגמרא (ל) אנשי מעמד נכנסין לבית הכנסת ויושבין ארבע תעניות בשבת אפשר בית הכנסת היה להם קבוע ברחובה של עיר ומתכנסין שם המעמד כולו כדרך ששנינו בביכורים (פ"ג משנה ב) כל העיירות שבמעמד מתכנסין (מ) לעיירות של מעמד ולנין ברחובה של עיר ולא היו נכנסין לבתים ולנין שם והיה הממונה אומר קומו ונעלה ציון אל ה' אלהינו הא למדת כינוס עיירות ברחוב היתה ואקראי הוי שמעמד (ג) הזה אינו חוזר חלילה עד חצי שנה ובתלמידי רבינו יצחק הלוי מצאתי ° ובמעמדות לא גרסינן ומפרש שלא היתה תפלתן ברחוב עד כאן: **אקראי בעלמא.** אינו תדיר: **לא שנו.** דיכולין למכור בית הכנסת אלא של כפרין: **אבל של כרכין.** הוה להו בתי כנסיות דרבים והכל בעליהן ואין בני העיר לבדם בעלים להם: **טורסיים.** ° צורפי נחושת: **ואין ירושלים מטמאה בנגעים.** דלאו אחוזה היא כדאמרי' לקמן דסבירא ליה להאי תנא לא נתחלקה ירושלים לשבטים ולא נפלה בגורל לא ליהודה ולא לבנימין: **אני לא שמעתי.** שלא יהא מיטמא אלא מקום מקדש בלבד משום דבית של קודש הוא וגבי נגעים וכא אשר לו הבית (ויקרא יד) בעינן אבל ירושלים מיטמא בנגעים דסבר נתחלקה לשבטים ואחוזתכם קרינא ליה. קתני מיהת לרבי יהודה דאית ליה נתחלקה לא שנו אלא מקום מקדש אבל בתי כנסיות ובתי מדרשות שבה (ד) כשאר בתי העיר ואע"ג דשל כרך הוא: **מקודש.** אף בתי כנסיות משמע: **הר הבית.** בכניסתו מצד המזרח. כל מה שיש שם פנוי קרוי הר הבית שאין לה שם אחר: **והלשכות.** שבתוך החיל: **והעזרות.** שלשתן עזרת נשים ועזרת ישראל הן אחת עשרה אמה שישראל רשאין ליכנס לפנים מן השער ואחריהם לצד מערב לעזרת כהנים י"א אמה שבין דריסת רגלי ישראל למזבח החיצון: **ומה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל** (ה). מצד מערב. עכשיו יותר בנתיים מקום המזבח ל"ב אמה ובין האולם והמזבח כ"ב אמה שלא פירש של מי הוא חזר ופירש רצועה יוצאה כו' לימדך כאן רצועה זו לבדה ליהודה אבל לפונו של מזבח ודרומו ומערבו של בנימין. ובמסכת זבחים (י) אמרינן שאין ליהודה באותה הרצועה אלא המזרחית מקום היסוד ולכך לא היה יסוד למזרחו של מזבח: **והיה בנימין הצדיק.** צופה ברוח הקדש שכן עתיד להיות ומצטער עליה: **חופף עליו.** אדם המצטער חופף ומתחכך בבגדיו. לשון שפשוף כמו נזיר חופף ומפספס (נזיר דף מב.): **אושפיזכן.** שהיה ארון בחלקו: **והאי תנא סבר כו'.** והיינו תנאי דאמרן לעיל: **אין משכירין.** בעלי בתים את בתיהם לעולי רגלים אלא בחנם נותנין להן ונכנסין לתוכן: **עורות קדשים.** תודה ושלמים שהעורות לבעלים: **גולפא.** קנקן של חרס שנשתמש בו: **ומשכא.** אם שחט בהמה: **לא שנו.** דאין מורידין דמים מקדושתן ° ובית הכנסת (ו) בחשיבותו עומד אף ביד לוקח דומיא דספרים לוקח בהן ס"ת והלכה מנהיג ספרים בהוייתן: **אלא שלא מכרו.** הטובים ברשות העם. [אבל אם מכרו וכו'] פקעה קדושה מן החפץ ומן הדמים ומותר לעשות מהן כל רצונם. והיינו דבעא מיניה רבינא מרב אשי על תילא דבי כנישתא (ס) מהו למיזרעה אלמא במכר כל דהו הבית והמעות בקדושתייהו קיימי:

למישתא

כיון דמעלמא קאתו לה. נראה לפרש הכי כיון שרוב בני אדם רגילים ללכת שם להתפלל אף על פי שאין נותנים כלום בבנינו מכל מקום כיון לדעת אותן רבים נעשה חמורה קדושתו ואינן יכולין למוכרו [א] ועוד יש לפרש [ב] כיון שרבים נותנים בבנינו ובשאר צרכיו [ג] ובסמוך נמי דקאמר רב אשי לאדעתא דידי קאתו היינו ממה שנותנים בו לעשות רצונו [ד]: **ואמאי** והא דכרכים נינהו. משמע דסבירא ליה למקשן דכיון דלא מיזדבני דאין להן ליטמא בנגעים משום דלא מיקרי אחוזתכם וגם לא קרינן ביה אשר לו הבית וקשה [ה] דהא בפ"ק דיומא (דף יא.) מחייב ר"מ בית הכנסת של כרכים במזוזה וגם מוקי ברייתא דהתם דקאמר דבית הכנסת מיטמא בנגעים כוותיה ועוד קשה אמאי נקט של כרכים דהא (ר"מ) (ע) לא מפליג התם בין של כרכים לשל כפרים לענין נגעים ומזוזה ויש לומר דודאי המקשן טעה בתרתי חדא דאין חילוק בין כרכים לשל כפרים כדמסיק התם לרבנן דר"מ דהיינו ר' יהודה וגם טעה בהא דלא"ג דלא מיזדבני יש להן ליטמא בנגעים לרבי מאיר: **ורצועה** יוצאה מחלק יהודה לחלק בנימין ובה היה מזבח בנוי. קשה דהא בפרק איזהו מקומן (זבחים דף נג:) אמר דבקרן דרומית מזרחית לא היה יסוד לפי שלא היה יסוד אלא בחלקו של טורף (ז) בנימין דכתיב בנימין זאב יטרף (בראשית מט) אלמא שכל המזבח בנוי בחלקו של בנימין וי"ל אותו קרן דרומית מזרחית שלא היה בו יסוד שהיה בחלק יהודה [ו] על זה היה מצטער בנימין לבולעה כדי שיהא כל המזבח בחלקו [ז]: **אף לא המטות.** פירש הר"ר יוסף דסבירא ליה דכיון שהקרקע מקום המטות לא היה מיוחד לבעלים לא היה כח בידם להשכירם שכירות שלם [ח] ומכל מקום מחמת מטלטליהם היו נוטלין עורות הקדשים:

אגורה

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פי"א מהל' תפלה הלכה כא טוש"ע א"ח סי' קנד ס"א:
ג ב מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סי' קנג סעיף ז:
ג [מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם]:
ד ד מיי' פי"ד מהל' טומאת צרעת הלכה יא ופ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יד:
ה ה מיי' שם ופ"ט מהל' רוצח הלכה ד:
ו ו מיי' פ"ו מהלכות בית הבחירה הל' יד:
ז ז מיי' פי"א מהלכות תפלה הלכה יז טוש"ע א"ח סי' קנג סעיף ז:

תורה אור השלם

1. כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לַאֲחֻזָּה וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם: ויקרא יד לד
2. לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְיָ יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו חֹפֵף עָלָיו כָּל הַיּוֹם וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן: דברים לג יב

גליון הש"ס

רש"י ד"ה תוספתא ובמעמדות וכו'. ובמעמדות לא גרסינן בחי' הרמב"ן ב"ב דף עז ד"ה אין אותיות כתב דהשגירות לישנא הוא ולאו דוקא מעמדות: שם ד"ה טורסיים צורפי נחושת. עי' חולין דף נז ע"ב תד"ה מטלית. ע"ז דף יז ע"ב תד"ה רבן: שם ד"ה לא שנו כו' ובהכ"נ בחשיבותו. מבואר דס"ל לרש"י דבלאו מעמד אנשי העיר אין מורידין דמים מקדושתן וגם הבהכ"נ בחשיבותו ובמעמד אנשי העיר בהכ"נ והדמים יוצאים לחולין ותמוה לי מזה דברי רש"י לקמן כז ע"ב ד"ה ורבנן וכו' דכיון דשקיל דמי ומעלה להו בקדושה וכו' וממ"נ אם במכרו במעמד אנשי העיר לא צריך להעלות הדמים בקדושה ואעפ"כ הלוקח מה דבעי עביד דהא בהכ"נ יוצא לחולין והמעות מותר אפי' למישתי בי' שכרא ובלא מעמד אנשי העיר אף אם מעלין הדמים בקדושה מ"מ הבהכ"נ בקדושתה קאי ולע"ג:

רבינו חננאל

פרק רביעי

בני העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמים בית הכנסת כו'. אוקימנא לר' מנחם בר' יוסי סתימתאה, דסבר הואיל והעם מתפללין בה בתעניות ובמעמדות יש בה קדושה. אבל חכמים אומרים אקראי בעלמא הוא, הרחוב אין בו משום קדושה. פי' דברי ר' פלוני סתימתאה, זו המשנה אף על פי שהיא סתם משנה, אינה לר' מאיר כדקיימא לן סתם משנה ר' מאיר היא, (א) אלא [לר'] עקיבא היא אי לר' מנחם בר' יוסי היא זו המשנה והיא שנוייה סתם. ולא כל דבריהן של חכמים הללו בכל המשנה סתומין הן, אלא המשניות שהזכירום בלבד. **[פיסקא]** בית הכנסת לוקחין תיבה. אוקימנא בכנסת של כפרים, אבל כנסת של כרכים לא מזדבנא משום שהיא של רבים. אמר רב אשי כנשתא דמתא מחסיא אע"ג דמעלמא קא אתו לה ושל רבים היא, כיון דאדעתא דידי אתו אי בעינא מצינא מזבינונא לה. וכנסת של טרסיים בירושלים שקנאה ר' אלעזר בן עזריה הם עשאוה לעצמם ולא מסרוה לרבים, לפיכך מכרוה. **וכנסת** של כרכין אין מוכרין לפי שאינה שלהן, והתניא [אחוזתכם] מטמא בנגעים ואין ירושלים מטמא'ה בנגעים. אמר ר' יהודה אני לא שמעתי שאין מטמא בנגעים אלא בית המקדש. הא בתי כנסיות דירושלים מיטמאין, אמאי והא דכרכים נינהו. **ופרקינן** אימא לא שמעתי אלא מקום מקודש ואפילו בתי כנסיות במשמע. **במאי פליגי**, תנא קמא סבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים, ואינה אחוזה לפיכך אינה מטמאה. ור' יהודה סבר נתחלקה ואחוזתם היא, זולתו מקום מקודש. **וכי הני תנאי** מה היה בחלקו של יהודה הר הבית לשכות ועזרות, מה בחלקו של בנימין כו', האי תנא סבר נתחלקה וחלק ליהודה ובנימין היא. **והאי תנא** סבר לא נתחלקה, דתניא אין משכירין בתים בירושלים לפי שאינן שלהן כו'. **אמר אביי** שמע מינה דרך ארץ להניח אכסניי לבעל הבית הקנקן שהיה בו היין ושתאו, והעור של כבש ששחט ואכלו. **אמר רבא** לא שנו, מכרו רחוב לוקחין בדמים בית הכנסת כך וכך וכו', אלא אם לא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר. אבל אם מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, אפי'

א) נראה דל"ל ולא ר"ע היא אלא לר' מנחם בר"י היא וכו'.

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"ב], ב) יומא יב. ב"ק פב:, ג) [סוטה מה:], ד) יומא יב. זבחים נג: קיח:, ה) [עי' סוטה לז.], ו) [שנאמר ובין כתפיו שכן כצ"ל וכן הוא להדיא הגי' ביומ' ובזבחי'], ז) [תוס' מ"ש פ"א], ח) [בתוספתא איתא בר' שמעון], ט) בס"א: תוספת, י) [וכן איתא בהדיא במנחות נט. ויליף דמעלין מאת מחתות החטאים וכו' ודלא מורידין יליף מויקם משה את המשכן וכו' וע"ש בפרש"י ול"ע וכן בשבת כא: כתב רש"י ד"ה מעלין בקדש ואין מורידין מקראי ילפינן לה במנחות פרק שתי הלחם], כ) [תענית כו.], ל) [תענית כז:], מ) [לעיר של ראש המעמד], נ) [דף נג:], ס) [ע"ב], ע) לא מפליג התם ור"ל למסקנא דהתם החילוק הוא בין אית ביה בית דירה או לא ודכפרים ודכרכים שוה לכ"ע ועי' במהרש"א,

הגהות הב"ח

(א) במשנה לוקחין ספרים: (ב) רש"י ד"ה תוספתא ובמעמדות והא דתנן וכו' אפשר דבית הכנסת וכו' נכנסין לבתים ולמשכים היה הממונה כו' כצ"ל ותיבות ולנין שם נמחק ונ"ב פי' כל אנשי העיירות של אנשי מעמד מתכנסין לעיר של ראש המעמד: (ג) בא"ד ואקראי הוה שמעמד הזה. נ"ב [חסר ההתחלה ונשאר זה הלשון] הכא בביכורים דמתכנסין לעיר של מעמד ולנין ברחובה של עיר קמיירי הכא דהיו מתפללין בצבור ברחובה של עיר באותן הימים שהיו לנין שם ואקראי בעלמא הוה פעם אחת בשנה ואפ"ה לר' מנחם יש בהן משום קדושה ולא דמי להא דקאמר לקמן בסוף דף כ"ז אי הכי קדשתינהו לכולהו שבילי דנהרדעא דהתם בהתפלל ביחיד בדין כ"ע מודו דאין בו משום קדושה: (ד) ד"ה אני לא וכו' ובתי מדרשות שבה מטמאין כשאר בתי: (ה) ד"ה ומה היה וכו' אולם והיכל ובית קדשי הקדשים שהוא לצד מערב עכשיו נשאר בנתיים מקום המזבח וכו' באותה הרצועה אלא קרן מזרחית דרומית מקום היסוד: (ו) ד"ה לא שנו וכו' ובית הכנסת בקדושתו עומד וכו' מנהיג ספרים בקדושתן אלא שלא מכרו שבעה הטובים: (ז) תוס' ד"ה ורצועה וכו' של טורף שהוא בנימין:

מוסף רש"י

סתומתאה. עי' רש"י לעיל ג. ובכורות ל. **ואין ירושלים מיטמא בנגעים.** שאין אחוזה להם, קסבר לא נתחלקה לשבט יהודה ובנימין אלא כל השבטין שוין בה (יומא יב.). **אני לא שמעתי.** קסבר נתחלקה לשבטים, אלא **מקום מקדש בלבד.** שבשקנה דוד את גורן מארונה היבוסי גבה הכסף מכל שבט ושבט כדאמרינן בספרי ובשחיטת קדשים (שם). **במאי קמיפלגי.** ר' יהודה ורבנן (שם). **הר הבית הלשכות והעזרות.** לד המזרחי רוחב הר הבית עזרת נשים כולה ועזרת ישראל כולה, וי"א אמה של מקום רגלי דריסת הכהנים להלן מרגלי ישראל ושם המזבח מתחיל משם ולמערב בחלקו של בנימין, אלא שבמקום מושב המזבח יוצאה רצועה מחלקו של יהודה ונכנסה לקרן מזרחית דרומית (שם). **ורצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה.** לדרומו של מזבח, שחלקו של יהודה היה במזרח, כדתניא מה היה בחלקו של יהודה הר הבית (בכניסתו) והלשכות שבו והעזרות, עזרת נשים כולה ועזרת ישראל שנים ועשרים אמה של מקום דריסת רגלי הכהנים ומקום דריסת רגלי ישראל מיקרו עזרות, נמצא חלקו של יהודה במזרח המזבח ובצדו לדרום והמזבח אוכל בחלקו אמה במזרח, אלא שלצד קרן מזרחית לפונית היה כלה חלקו של יהודה, שהיתה אותה אמה ברחוק מן הקרן אמה והרצועה היתה יוצאה בדרום למזבח ונכנסת בחלקו של בנימין, שממקום הדריסה ולמערב היה חלקו של בנימין, אלא שרצועה זו היתה ליהודה באה בתוך חלקו של בנימין בדרומו של מזבח ומזבח אוכל בה אמה, והיא אמה שהיה כניסת היסוד ראוי להיות בה, כדאמר מר (מדות פ"ג מ"א) עלה אמה וכנס אמה וזהו יסוד כל אורך כותל מזרחי בעובי אמה היה אוכל חלקו של יהודה וכן כותל דרומי לצד אמה סמוך לקרן דרומית מערבית, ולצד אמה סמוך לקרן מזרחית לפונית (זבחים נג:). **חופף.** כמו נזיר חופף ומפספס, דפרוטי"ר דגרנטו"ר בלע"ז, כאדם המחשב ודואג (שם נד.) כאדם המתחכך מחמת שאינו משיג תאותו (יומא יב.). **אושפיזכן לשכינה.** שהיה הארון נתון בחלקו (שם) שבית קדשי הקדשים בנוי בחלקו (סוטה לז.). **והאי תנא.** דלקמן, **סבר לא נתחלקה.** והיינו תנאי (יומא יב.). **עורות קדשים.** של שלמי חגיגה ושמחה שעולי רגלים שוחטין ואוכלין שם (שם). **גולפא.** קנקן של חרס, **ומשכא.** עור בהמה שהוא שוחט ואוכל בבית בעל הבית (שם).

מוסף תוס'

א. שעל מנת כן נבנה בית הכנסת זה, שאינו שלהם לבדם, שיהיו הסוחרים והבאים לדון יהיה להם חלק בבית הכנסת, על כן אין כח בבני הכרך למכור דבר שאינו שלהם, והאי בי כנישתא דמתא מחסיא וכו'. נראה שזה בית הכנסת דמתא מחסיא כשנבנה לא היו רגילין בני המקומות לבא שם עד שבא רב אשי וקבע שם בית מדרשו ועל כן היו באים כל העולם שם, ובא רב אשי לאשמיענו שכיון שמתחילה לא הוקדש לרבים כבית הכנסת של כפרים דמי, ואפשר שרב אשי מבני הכפר היה ועל כן קאמר אי בעינא מזבנינא ליה, או רצה לומר אם אייעץ לבני הכפר שימכרוה ידעתי שיעשו ואין איסורא בדבר דככפר דמי. ר"י מלוניל. עיין שו"ת חת"ס חו"מ סי' קכג שכ"ה פי' התוס' ועיין משב"ז או"ח סי' קנג סק"ו ושפ"א לפירוש אחר. ב. המעות מעלמא אתו. האגודה. ג. ושמא אחד יש בסוף העולם שקנה בו וחלקו מעכב, ולפי שבני העולם אינן כפופין לבני העיר הזאת ולא לז' טובי העיר שבה. רשב"א. ולפום זה כל היכא דאתברר שבני הכרך בנאוה משלהם מצו מזבני לה. ריטב"א. ד. ולפי פי' זה נ"ל דהא דאמרינן בסמוך ההוא בי כנישתא זוטא הוה ואינהו עבדוה האי זוטא לאו דוקא אלא אינהו עבדוה דוקא, וא"נ זוטא דוקא כלומר דקטנותה במקום שיש גדולות מוכיח עליה דלאו דרבים דעלמא נינהו, דרבים דאתו לכרכין לבי כנישתא רבה דכולהו עיילי בה בההוא יהבי. רשב"א. ה. דהא בתי כנסיות ובתי מדרשות ואפי' דכרכים אחוזתכם קרינן בהו אלא משום שותפין דליתנהו הכא לא מזדבני. רשב"א. ו. דבה היה יסוד המזבח ראוי לבנות. תוס' הרא"ש. ז. ועל שלא היה לו יסוד כל סביביו. תוס' הרא"ש. ח. לפי שמקום המטות אינו שלהם, ולפ"ז משמע דה"ה שאר תשמישין כעין תיבות. תוס' ישנים יומא יב.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות